

K. V. Chernenko,

*Candidate of economic Sciences Poltavska
state agrarian Academy,*

D. V. Gribova,

*Candidate of economic Sciences Malopolski
of derzhavni pedagogichni University
im. B. Khmelnytskoho*

Foreign and domestic experience of cost accounting for innovation

К. В. Черненко,

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
бухгалтерського обліку,*

Полтавська державна аграрна академія,

Д. В. Грибова,

*кандидат економічних наук,
Мелітопольський державний педагогічний
університет ім. Б. Хмельницького*

Зарубіжний та вітчизняний досвід обліку витрат на інновації

Актуальність проблеми та її значення. Економічний розвиток України в умовах економічної кризи може забезпечити стрімка активізація інноваційних процесів в нашій державі. Підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, зміцнення позицій на існуючих ринках і відкриття нових неможливі без інвестицій у інновації. Це забезпечить економічний розвиток в умовах економічної кризи, оскільки інновації стають важливою умовою підвищення якості продукції, створення нових якісних

товарів і послуг, стають головним засобом ресурсозбереження та конкурентоспроможності українських підприємств.

Вирішення проблеми розвитку та економічного зростання підприємств неможливе без належного відображення їх в бухгалтерському обліку та використання відповідної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Тому питання належного відображення витрат на інноваційні дослідження і розробки у бухгалтерському обліку має важливе теоретичне та практичне значення та свідчить про актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вибір інноваційного шляху розвитку економіки підтримують у свої публікаціях значна кількість українських вчених, як А. Гальчинський, В. Геєць, М. Йохна, В. Стадник, А. Чухно та ін.

Обліковий аспект інноваційних процесів розглядався у працях Білухи М.Т., Бутинця Ф.Ф., Бородкіна О.С., Голова С.Ф., Кужельного М.В., Крупки Я.Д., Нападовської Л.В., Малюги Н.М., Пушкаря М.С., Чумаченка М.Г., Шевчука В.О. та інших. Незважаючи на значну кількість публікацій, яка присвячена даному питанню, однозначного вирішення проблеми відображення витрат на інновації у бухгалтерському обліку немає.

Ціль та завдання статті. Визначення шляхів удосконалення обліку інновацій на основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічні ресурси є вичерпними, отже важливим джерелом економічного зростання мають стати наукові дослідження і розробки, тобто інновації. В економічній літературі термін "інновація" інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, який втілюється в нових продуктах і технологіях. Інноваційний продукт характеризується вищим технологічним рівнем, новими споживчими якостями товару або послуги порівняно з попереднім продуктом. За змістом чи внутрішньою структурою розрізняють інновації технічні, економічні, організаційні, управлінські та ін. Виокремлюють такі ознаки, як масштаб інновацій (глобальні та

локальні); параметри життєвого циклу; закономірності процесу впровадження.

Вчені по-різному трактують це поняття залежно від предмета та об'єкта свого дослідження. Наприклад, Б. Твісс визначає інновацію як процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту. Ф. Ніксон вважає, що інновація – це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що спричинюють появу на ринку нових товарів, поліпшених промислових процесів та устаткування.

Відповідно до міжнародних стандартів, інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, який дістав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що знайшов використання у практичній діяльності.

На цих же засадах дано визначення інновацій у Законі України «Про інноваційну діяльність», а саме, як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

В свою чергу, інноваційний продукт – результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим цим Законом [4].

Інноваційна діяльність включає:

- випуск та розподіл принципово нових видів техніки і технологій;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- реалізацію довгострокових науково-технічних програм з тривалими термінами окупності витрат;
- фінансування фундаментальних досліджень з метою здійснення якісних змін у системі продуктивних сил країни;
- розробка та впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, які спрямовані на покращення економічного та екологічного стану.

Підтримка інноваційних процесів здійснюється на державному рівні. Це закріплено Законом України «Про інноваційну діяльність», а саме, державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення та підтримки пріоритетних напрямків інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування та реалізації державних, галузевих, регіональних та місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази і економічних механізмів для підтримки та стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, які кредитують виконання інноваційних проектів підтримки та розвитку сучасної інноваційної структури [1].

Інноваційний цикл охоплює весь комплекс відносин виробництва та споживання і являє собою період від народження ідеї до її комерційної реалізації. Він включає такі основні етапи:

- дослідження;
- розробку;
- підготовку до виробництва;
- виробництво;
- реалізацію.

Облік інноваційної діяльності доцільно побудувати за такими принципами:

Виокремлення інноваційної продукту як об'єкта бухгалтерського обліку з урахуванням його властивостей.

Відображення інновацій на рахунках бухгалтерського обліку як кількісно визначених і відокремлених об'єктів.

Накопичення на рахунках бухгалтерського обліку витрат на інновації.

Відображення інформації про витрати на інновації у фінансовій звітності підприємства.

Необхідно зазначити, що структура витрат на інноваційні процеси є досить різноманітною, на це впливає склад інноваційних програм і проектів. Я. Крупка виділяє такі основні напрями здійснення інноваційних проектів:

- інноваційні програми капітального характеру;
- інноваційні проекти, пов'язані з операційною діяльністю [2, С. 11–18].

Інновації капітального характеру здійснюються у процесі інвестиційної діяльності як капітальні вкладення у необоротні матеріальні та нематеріальні активи. Такі витрати обліковуються на рахунку «Капітальні інвестиції» із наступним переведенням до складу основних засобів та нематеріальних активів.

Фінансова складова інноваційних проектів може включати кілька напрямів:

- власні кошти підприємства;
- довгострокові кредити банків;
- кошти державного та місцевого бюджетів.

У випадку отримання кредитних ресурсів виникає потреба у врахуванні отриманих кредитних ресурсів, банківських відсотків та погашення кредитів.

Необхідно відмітити, що відсутній окремий законодавчий документ, який регламентує облік інноваційного циклу підприємства. У випадку дослідження та розробок інновацій, які за своєю сутністю є нематеріальними активами, необхідно використовувати П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Крім того необхідно користуватися Типовим положенням з планування, обліку калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затвердженим Постановою КМУ № 830 від 20.07.1996р. Але зазначені нормативні документи не враховують специфіки інноваційної діяльності. Так, П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» містить методику обліку досліджень та розробок, а класифікація нематеріальних активів не містить окремо виділених інноваційних продуктів.

П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» містить визначення «досліджень» та «розробок», в той же час вони не дають чіткого розуміння, які витрати відображаються як витрати поточного періоду, а які відносяться на збільшення нематеріальних активів.

На етапі дослідження проекту суб'єкт господарювання не може продемонструвати існування нематеріального активу, який генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди. Тому ці видатки визнаються як витрати на час їх понесення.

Якщо суб'єкт господарювання не може виділити етап досліджень від етапу розробок, необхідно керуватися принципом обачності та трактувати такі витрати як витрати на дослідження. Крім того, П(С)БО 8 висуває вимоги, за яких розробки визнаються нематеріальними активами, а саме:

- є намір, технічна можливість та ресурси для доведення нематеріального активу до стану, в якому він придатний до реалізації або використання;

- є можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу;

- є інформація для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою нематеріального активу [3].

Практика показує, що зазначені критерії не відрізняються чіткістю. Так, технічна можливість та наявність ресурсів для доведення нематеріального активу до стану, придатного для використання є доволі чіткими критеріями, а критерій отримання економічних вигод у майбутньому не має однозначного трактування.

На етапі розробок суб'єкт господарювання іноді може визначити нематеріальний актив та продемонструвати, що цей актив генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди. Це відбувається тому, що етап розробок проекту є більш просунутий порівняно з етапом досліджень.

Прикладами розробок є:

- проектування, конструювання та випробовування прототипів та моделей перед комерційним виробництвом або використанням;

- проектування інструментів, матриць, ливарних форм та штампів, у яких застосовано нову технологію;
- проектування, контролювання та функціонування дослідного заводу, який за масштабом не є економічно доцільним для комерційного виробництва;
- проектування, конструювання та випробовування обраних варіантів нових чи вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, технологій, систем чи послуг.

Більш того, необхідно відмітити, що законодавством не встановлено форм звітності, які б стосувалися інноваційних проектів.

Висновки. Інноваційна діяльність має важливе значення для розвитку економіки України. Законодавчі документи, за якими ведеться облік та розкривається інформація щодо інноваційних витрат потребують доопрацювання. Напрямок подальших досліджень може бути розробка комплексу законодавчих документів, які б враховували особливості обліку та звітності у сфері інноваційної діяльності, що покращить прийняття ефективних управлінських рішень користувачами бухгалтерської інформації.

Список літератури

1. Про інноваційну діяльність в Україні : Закон України від 04.02.2002 року №40 – IV// [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg>
2. Крупка Я. Варіанти обліку інноваційних процесів в Україні / Я.Крупка // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 5. – С. 11–18.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджено Міністерством фінансів України від 18.10.99 № 242 [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс] Режим доступу : www.minfin.gov.ua/